

HUISNAMEN 14

DE GEVELS SPREKEN WEER

Hans de Groot

Na dertien artikelen over vele huisnamen kwam er in 2003 een einde aan deze artikelenreeks. De pijp was bij mij even leeg. Het bloed kruipt echter waar het niet gaan kan. Het onderwerp bleef fascineren en toen enkele lezers van De Biltse Grift mij onlangs vroegen wanneer er weer een huisnamenverhaal zou komen, wilde ik ze niet langer teleurstellen.

In de Biltse Grift van maart 2003 vertelde ik u over de villa *Ekeliden*, Soestdijkseweg Zuid 267. Deze in 1905 gebouwde villa droeg aanvankelijk de huisnaam *Quisisana*, maar werd in 1907 omgedoopt in *Ekeliden*. Deze naam stamt uit het Zweeds en betekent *Aan de eiken gelegen*. De echtgenote van de toenmalige eigenaar Willem Molijn, mevrouw Fanny Ester Olena Peterson, was namelijk afkomstig uit Kungsholm-Stockholm. Willem Molijn was in 1927 gedwongen de villa te verkopen. Het is onduidelijk wie de villa toen kocht. In juli 1932 werden op dit adres in de Burgerlijke Stand ingeschreven jonkheer mr. dr. Herman van Asch van Wijck, gezant b.d. en

zijn echtgenote jonkvrouw Ernestine Hermance Frédérique Adrienne van Rappard. De heer Van Asch van Wijck was het niet gegeven lang van zijn nieuwe woning te genieten. Hij overleed in oktober 1932.

Ekeliden in 2004, nog zonder huisnaam.

De weduwe blijft met haar dienstbode mevrouw Van Groninger in Ekeliden wonen tot zij in 1993 op 103-jarige leeftijd overlijdt. Daarna blijft het pand enige tijd onbewoond. In 1995 koopt DEVO-de Viken BV, de eigenaar van de kliniek op Soestdijkseweg Zuid 261, de villa van de erfgenamen van de weduwe Van Asch van Wijck. De opzet van de nieuwe eigenaar is het slopen van het pand en het optrekken van een nieuw gebouw ten behoeve van een privé-kliniek voor hart- en vaatziekten.

De *Actiegroep Park Vogelzang*, bestaande uit omwonende villabewoners, had reeds eerder met succes geprotesteerd tegen de geplande afbraak van de oude villa *Mabenty*, Kruislaan 12, en komt nu ook in actie tegen de sloopplannen van *Ekeliden*. Men was al jaren vergeefs in discussie met de gemeente om het uit het begin van de twintigste eeuw stammende *Park Vogelzang* tot beschermd dorpsgezicht verklaard te krijgen. Deze lijn voortzettend tracht men nu ook de afbraak van Ekeliden te voorkomen via bezwaarschriften en gerechtelijke procedures. De Rijksdienst voor de Monumentenzorg wordt ingeschakeld om *Ekeliden* op de lijst van rijksmonumenten geplaatst te krijgen. Tijdens het onderzoek van deze dienst zijn aantastingen van het object niet toegestaan. Het Ministerie van Volksgezondheid tekent ernstige bezwaren aan

tegen de vestiging van de geplande privé-kliniek, aangezien die niet past binnen de geldende beleidslijnen. In 1997 wordt de villa gekraakt door een kleine groep kunstenaars, die hierin een prachtige locatie vinden voor hun ateliers, voor een concertpodium en een tentoonstellingsruimte. Tijdens hun verblijf in de villa krijgen de oude dienstbode van wijlen mevrouw Van Asch van Wijck en de onder dit dak geboren mevrouw Elsa van Maren-Molijn en haar dochter E. van Maren gelegenheid om nog eens in hun vroegere woning rond te kijken. Zij treffen die aan in een sinds de jaren twintig/dertig nauwelijks veranderde staat met de fraaie glas-in-loodramen, marmeren schouwen, betegeling en sanitair. Direct na het begin van de kraakactie vraagt de nieuwe eigenaar een sloopvergunning aan, die binnen enkele dagen door de gemeente wordt verleend. Een gerechtelijke uitspraak betekent het einde van de kraakactie en de villa wordt na een ludieke tegenstand van de krakers ontruimd. Inmiddels zijn er door de steeds groter wordende vertragingen in de nieuwbouwplannen, mede door het nog lopende onderzoek van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, voor de nieuwe eigenaar aanzienlijke contractuele problemen ontstaan. Dit leidt er toe dat hij definitief van zijn plannen moet afzien. De villa wordt vervolgens aan de gemeente verkocht. *Ekeliden* is gelukkig

voorlopig gered, de rust keert terug en een kraakwacht betreft de villa om nieuwe kraakacties te voorkomen.

In 2003 valt het oog van de Fortisbank op de villa. Een prachtig pand voor een nieuw bankkantoor en bovendien op een voor dit doel zeer aantrekkelijke locatie. Met veel gevoel voor de nog originele staat waarin het gebouw verkeert, wordt het geschikt gemaakt om als bankkantoor dienst te gaan doen. Hierbij worden zoveel mogelijk originele elementen in de villa gehandhaafd en met veel zorg gerestaureerd. Ook de oorspronkelijke ruimtelijke indeling van de villa blijft gehandhaafd. Zo'n behandeling heeft *Ekeliden* wel verdiend na die wilde periode van sloopplannen. De Fortisbank gaat bovendien met enthousiasme in op mijn voorstel de huisnaam *Ekeliden* weer in ere te herstellen en op de oorspronkelijke plaats op de gevel terug te brengen. Mijn complimenten !

Weemoedige herinneringen aan een vroegere leef- en woonomgeving zijn dikwijls aanleiding geweest om een huis op te sieren met een bijzondere huisnaam. Opvallend veel kwam dit voor bij vroegere dorpsgenoten die een belangrijk deel van hun leven in het voormalige Nederlands-Oost-Indië hadden doorgebracht. Zo brachten herinneringen aan bijvoorbeeld Zuid-Afrika indertijd de huisnaam *Machavie* op

de gevel van Ruysdaellaan 19. Daarover vertelde ik in De Biltse Grift van december 1998.

Nu kwam ik in de zomer van 2005 terecht bij de villa El Rancho, Van der Helstlaan 22. Over dit huis en deze huisnaam doet het volgende verhaal de ronde. Een Nederlander is na een verblijf van vele jaren in Argentinië wegens zijn gezondheidstoestand gedwongen terug te keren naar zijn vaderland. Hij kiest Balthoven als woonplaats en laat een villa bouwen met Argentijnse stijlkenmerken. Tot zover het verhaal.

Bij mijn speurtocht in het gemeentearchief naar de historie van deze villa en haar bewoners komen de volgende gegevens boven water. In april 1920 vraagt de tuinarchitect J.R. Koning jr. bij de gemeente vergunning om een door architect Jan C. de Haas uit Utrecht ontwerpen villa te mogen bouwen op een inmiddels verkregen stuk grond aan de Beethovenlaan. De villa is ontworpen in de stijl van een Zuid-Amerikaanse boerderij. De Gemeente De Bilt verstrekt de vergunning en stelt het adres vast op Beethovenlaan 5. In 1926 wordt het deel van de Beethovenlaan ten westen van de Soestdijkseweg, waar de villa *El Rancho* staat, omgedoopt in Van der Helstlaan. Het nieuwe adres wordt Van der Helstlaan 22. Uit de oude registratie van de burgerlijke stand blijkt dat de opdrachtgever voor de bouw,

J.R. Koning, echter niet vanuit Argentinië onze gemeente binnen komt maar uit Denemarken. Het is zeer wel mogelijk dat zijn vertrek uit Argentinië dateert van voor zijn verblijf in Denemarken. Ik heb daar geen gegevens over kunnen vinden.

Duidelijk is wel een sterk Zuid-Amerikaanse invloed op het huisontwerp en op de naamgeving. De villa is vanaf de straat nog nauwelijks te zien boven de sterk verwilderde tuin van het sinds enige tijd te koop staande huis. *El Rancho* staat prominent in witte blokletters op de planken betimmering van de puntig oplopende, iets uitspringende, voorgevel. In dit deel van de villa is achter de openslaande deuren de centrale ruimte van het huis te vinden. In dit ruime vertrek staat de in Zuid-Amerika gebruikelijke centrale stookkolom met daarin een grote open haard. De trap naar de bovenverdieping draait deels om deze stookkolom heen omhoog. Aan weerszijden van dit vertrek liggen twee kamers op de hoeken van de voorgevel. Het is wat ongebruikelijk om de voordeur in de achtergevel van het huis te vinden. Deze ingang kijkt op de achterkant van de centrale

Van der Helstlaan 22 El Rancho.

stookkolom en geeft aan de ene kant toegang tot de keuken en aan de andere kant via een gangetje tot de centrale ruimte.

Een verweerd rieten dak overhuift het geheel. Een bijzonder huis.

J.R. Koning en zijn echtgenote G.W. Koning-van Egmond hebben zelf maar kort in *El Rancho* gewoond. Ze betrekken de villa in november 1922 en vertrekken in januari 1923 weer naar Amsterdam. Daar vind ik hem via internet terug als hoofd van de Hoofdstedelijke Afdeling Beplantingen. Hij blijkt een van de

ontwerpers te zijn van het zuidelijke deel van het park in Amsterdam-Oost, dat later is uitgegroeid tot het huidige Flevopark. Hij wordt ook genoemd als adviseur bij het ontwerp en de aanleg in 1934/1935 van de eerste Amsterdamse golfbaan in de Duivendrechtse polder. In die tijd woont hij op het landgoed *Frankendael* aan de Middenweg in Amsterdam-Oost, waar ook de stadskwektuinen liggen.

El Rancho telt in de loop der jaren vele bewoners. Eind 1955 komt J.R. Koning weer in beeld. Vanuit Amsterdam vraagt hij de gemeente De Bilt vergunning voor de aanbouw van een kamer aan de achterzijde van *El Rancho* in verband met de gezondheidstoestand van zijn vrouw. In 1956 betreft het echtpaar Koning het huis weer, waar J.R. Koning in 1958 overlijdt. Zijn echtgenote blijft tot 1960 het huis bewonen en wordt als bewoner opgevolgd door jonkheer W.G.S. Laman Trip met zijn gezin. Vanaf 1964 biedt het huis onderdak aan het gezin van E.J.G. Scheffer. Na het overlijden van de heer Scheffer blijft zijn weduwe, mevrouw C. Scheffer-Roeters van Lennep, *El Rancho* bewonen tot zij in 2005 verhuist naar Hoorn. Na een langdurige leegstand wordt in september 2005 *El Rancho* verkocht. De nieuwe eigenaar heeft plannen het pand af te breken en op het dan vrijkomende perceel nieuwbouw te realiseren.

Bilthoven blijkt als woonplaats een grote aantrekkingskracht te hebben. Het zeer beperkte aanbod aan bouwpercelen heeft de laatste jaren geleid tot een nieuw fenomeen. Regelmatig worden bestaande huizen gekocht uitsluitend om de grond in bezit te krijgen en daarop het gewenste droomhuis neer te zetten. Een voorbeeld daarvan is de bovengenoemde villa *El Rancho*. Om die reden zijn wij als Historische Kring erg alert op het verschijnen van bordjes 'Te Koop' bij oudere huizen. Afbraak kunnen wij uiteraard niet voorkomen maar wij kunnen er wel voor zorgen dat de mogelijk af te breken panden op foto's worden vastgelegd en bewaard voor het nageslacht. Via zo'n 'Te Koop' bord raakte ik verzeild op Sweelincklaan nummer 8. Een houten huis, ietwat verscholen achter een flinke begroeiing met op de gevel de wat raadselachtige huisnaam *De Kluis*.

In 1918 vraagt W.P. de Vreede uit Noordwijk een bouwvergunning aan voor de bouw van een 'houten woonhuis met schuur' aan de toen nog praktisch onbebouwde Verhulstlaan in Bilthoven. De naam van de bouwmeester, zoals de architect toen genoemd werd, is op de bouwaanvraag niet leesbaar. De Vreede krijgt de bouwvergunning voor de termijn van vijftien jaar. De eerste bewoners zijn het echtpaar L.G. van de Weijden, timmerman, zijn echtgenote C.A. van de Weijden-Vink en twee zwagers.

De Kluis vermoedelijk in de oorlogsjaren.

Dat zijn G.A. van de Weijden, rietdekker, en T.J. Vink, timmerman, allen afkomstig uit Noordwijk. Het is vrij duidelijk dat de heer De Vrede vaklui stationeert in De Bilt-Station waar stevig gebouwd wordt. Zijn naam heb ik namelijk al meermalen langs zien komen als aanvrager van bouwvergunningen in het gebied van het huidige Bilthoven-Noord. In 1926 verdwijnen de Van de Weijdens en de Vinken terug naar Noordwijk. Zij worden als bewoners opgevolgd door

F.F. Schoenmakers, een leraar afkomstig uit Rotterdam, samen met de inwonende Wouter en Catharina Engelina Bosch Evert. Wanneer de heer Schoenmakers in 1930 naar Nederlands-Indië vertrekt, betreft mevrouw A.M. Heemskerk vanuit Laren samen met haar dochter L.A. Gerdes het houten huisje. Achter het huis ligt een diepe tuin, die grenst aan een groot stuk onbebouwde grond dat loopt tot aan de huidige Ten Katelaan. Dit gebied had toen nog de oorspronkelijke duinachtige structuur.

Was de gevel in die tijd al getooid met de huisnaam *De Kluis* en zo ja, aan wiens

geest was die ontsproten? Dit raadsel werd opgelost in het gesprek dat ik had met een kleindochter van mevrouw Heemskerk, mevrouw K. Hofstede-van Beek. Bij de overgang van mevrouw Heemskerk naar de Rooms-Katholieke kerk bleek een geestelijke uit het Belgische klooster *De Achelse Kluis* van grote invloed te zijn geweest op haar beslissing. Dit was voor haar reden *De Kluis* als huisnaam te kiezen als een dankbare herinnering aan die periode.

Na drie jaar wordt mevrouw Heemskerk geconfronteerd met het feit dat de bouwvergunning indertijd voor slechts vijftien jaar is afgegeven. Ze is gedwongen regelmatig de gemeente te verzoeken de geldigheid van de bouwvergunning te verlengen. Dat gebeurt, schrik niet, in 1933, 1937, 1941, 1942, 1944, 1945, 1949, 1952 en 1954. En telkens gaat de gemeente mee met de aanvraag. Tijdens de oorlogsjaren verblijft een dochter, A.A. Gerdes, afkomstig uit Amsterdam in *De Kluis* en een van haar vrienden, Marius van Beek, vindt hier tijdelijk een onderduikadres. In 1956 verzoekt mevrouw Heemskerk de gemeente om toestemming voor een verbouwing. Die is volgens haar hard nodig. De zolder, waar geslapen wordt, is alleen met een laddertje te bereiken en dat is voor iemand met reuma niet aangenaam. Een wc in de keuken is ook niet erg prettig. Wat meer zoinval zou ook zeer welkom zijn. De gemeente toont begrip en verstrekt de vergunning. Er wordt aan de achterkant een kamer bijgebouwd met een ruime lichtinval en daarboven een extra slaapkamer. De uitbouw wordt deels in steen uitgevoerd en om het karakter van het

*De Kluis achterzijde, vermoedelijk in de oorlogsjaren.
V.l.n.r. L. Gerdes, M. Heemskerk, A. Gerdes-Koch.*

huis niet te sterk aan te tasten afgetimmerd met hout. Het laddertje maakt plaats voor een vaste trap.

Na 37 jaar in *De Kluis* gewoond te hebben is mevrouw Heemskerk in 1967 om gezondheidsredenen gedwongen *De Kluis* te verlaten en zij verhuist naar een bejaardenhuis in Zeist. Haar dochter, mevrouw L.A. Gerdes, krijgt een baan bij de EGKS (Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal) in Luxemburg en trekt in 1971 voor de laatste keer de deur van *De Kluis* achter zich dicht. Het huis blijft in familiebezit en wordt tot 1981 verhuurd aan derden.

Dan keert er weer een familielid in terug. Dat is de kleindochter van mevrouw Heemskerk, mevrouw K. Hofstede-van Beek met haar echtgenoot en haar gezin. Vier jaar later blijkt het huisje voor hen echt te klein te worden. Het gezin Hofstede-van Beek vertrekt en opnieuw wordt *De Kluis* verhuurd aan niet-familieleden.

In 1992 wordt er verbouwd en getimmerd in het huis. Aan de zuidkant wordt een bijkeukentje aangebouwd, aan de noordkant een serre en op de benedenverdieping een badkamer. *De Kluis* wordt nu betrokken door Marius van Beek en zijn echtgenote Sacha (Alexandra Adelaïde) Gerdes, een dochter van de in 1967 vertrokken mevrouw Adelaïde

Maria Heemskerk. Marius is van oorsprong journalist maar zijn natuurlijke talenten brengen hem via de Rijksacademie voor Beeldende Kunsten in Amsterdam tot beeldhouwer. Ook Sacha vindt haar roeping op dezelfde academie. Sacha woont permanent in *De Kluis*, Marius deels in *De Kluis*, deels in zijn beeldhouwers-atelier in Oosterbeek. In 2002 overlijdt Sacha en wordt begraven op het kerkhof van de O.L.Vrouwe Kerk aan de Gregoriuslaan. Op haar witte grafmonument wordt een in brons uitgevoerd beeld van een vrouwenhoofd met hoofddoek geplaatst. Dit kunstwerk is van de hand van de beeldhouwer Pieter d'Hondt en is al heel lang in het bezit van de familie. Deze beeldhouwer was voor Marius een belangrijke inspirator om van zijn oorspronkelijke journalistieke richting over te stappen naar het beeldhouwen.

Marius overlijdt in 2003 en vindt zijn laatste rustplaats op hetzelfde kerkhof.

Dan valt er stilte over *De Kluis*.

Pogingen van de familie om het huis in familiebezit te houden stranden helaas en in 2004 wordt *De Kluis*, na vier en zeventig jaar in bezit van de familie Heemskerk/Gerdes te zijn geweest, verkocht.

Toen ik begin september 2005 langs *De Kluis* fietste merkte ik tot mijn grote genoegen dat het huis weer bewoond werd. Dit blijkt echter zeer tijdelijk te zijn. De nieuwe eigenaar heeft

serieuze plannen het huis af te breken en te vervangen door een villa.

Opnieuw een stukje oud-Bilthoven dat verdwijnt.

Ik ben er overigens erg blij mee dat serieus overwogen wordt het nieuwe huis opnieuw de huisnaam *De Kluis* te geven.

De Kluis in 2005; voorgevel.

Bronnen:

Algemeen:

- Gemeentearchief De Bilt, dossiers bouwaanvragen arch. 1.733.21.
- Gemeentearchief De Bilt, oude dossiers afdeling burgerlijke stand.

M.b.t. Ekeliden:

- Perspublicaties: Biltse en Bilthovense Courant diverse data 1996/1997, Volkskrant 29/3 1997, 30/3 1997, 12/4 1997, 18/4 1997, Algemeen Dagblad 29/4 1997, Utrechts Nieuwsblad 8/5 1997.

M.b.t. El Rancho:

- Mondelinge informatie van A. Barendsen, Bilthoven en P. Zonneveld, Bilthoven.
- Internetsites:
www.amsterdamoldcourse.nl
www.library.wur.nl

M.b.t. De Kluis:

- Mondelinge informatie van mevrouw Stikker, Bilthoven, H. Kielstra, Bilthoven en mevrouw K. Hofstede - van Beek.
- Internetsite: www.mariusvanbeek.nl.